3 1761 06578130 4

BRIEF
LC
0066385

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

О. ТКАЧЕНКО

Поліпшення початкового навчання

Polipshennia pochatkovoho navchannia

Brief
U
0066385

Друк: Друкарня «Українських вістей», Новий Ульм

DEC
1983

Мова — важливий чинник для збереження національного обличчя, для збереження нації.

Тому найголовнішим завданням рідної школи — це навчити дітей не тільки читати і писати, а й уміти вільно, правильно висловлювати свої думки, як усно так і писемно; навчити самостійно користуватись українською книжкою, любити рідне слово, цікавитись літературою, історією та народними традиціями.

Це завдання нелегке — тому, що діти протягом тижня ходять до державної школи, вчаться чужою мовою, а на вивчення рідної мови лишається мало часу; подруге у них, та, очевидно, й у батьків витворюється почуття меншевартости українознавства, а від цього з'являється у дітей нехіть до навчання. Деякі одверто заявляють: «Якби тато й мама не посилали, ми не ходили б».

Отже, коли батьки все ж таки посилають дітей до рідної школи, то, очевидно, роблять це свідомо, вважають за національне вивчення рідної мови, тоді вони мусять допомогти школі.

Батьки мусять обов'язково вимагати від дітей говорити дома українською мовою, подбати

про добру українську бібліотеку для дітей, мати правописний та пояснювальний словники, виписати український журнал. Адже для англійської купують енциклопедії за $ 500, а скільки викидається грошей на «камікси», які псують дітей і нічого розумного не навчають.

Добре, щоб у родині був патефон з добрими українськими платівками, вибір в Канаді багатий: і пісні, і казки, і думи й оперні речі. Нехай у вільну годину діти слухають рідну пісню і музику, а не просиджують години перед ТУ. Слухаючи і дивлячись на потворні кривляння «Бітлс», Бучі-Вучі та страхітливі кримінальні видумки з монстрами.

Батьки мають привчати дітей відвідувати українські концерти, вистави, академії, шкільні виступи та свята, брати участь в житті школи.

Часто батьки, розповідаючи про Україну, змальовують її обдертою, життя жалюгідним, то цілком зрозуміло, що діти не мають жодного зацікавлення і респекту до України, тоді як треба розказати, який це прекрасний край, з родючим чорноземом, з багатющими покладами вугілля, залізних і манґанових руд, соли, нафти, порцелянової глини, ріки й моря дають багато риби і т. д., але що все це використовує окупант, обдираючи українців і Україну.

Батькам треба цікавитись школою, її обладнанням, брати участь у житті школи. Шкільні комітети мусять прикласти всіх зусиль, аби шкільні приміщення були помальовані, забез-

печені лавками, столами, не вимагаю вже шкільних парт.

А ми, вчителі, мусимо дбати, аби кожна шкільна година використовувалась раціонально, організовано, максимально цікаво і давала добрі наслідки.

На перервах між годинами не залишати дітей самих, слідкувати, аби діти говорили українською мовою, запроваджувати ігри, та розваги, подбати, аби кляса виглядала не тільки охайно, але гарно і привабливо; кляса була прикрашена картинами, портретами, малюнками, тоді діти любитимуть і шануватимуть свою клясу.

В клясі, крім відповідних шкільних меблів, потрібна велика клясна дошка, добре, щоб на коліщатах, це дає можливість пересувати її при потребі. На дошці вузенька плянка-поличка, де можна поставити літери, малюнки, а коли не треба — зняти.

Дошка — це головне місце праці, особливо в молодших клясах.

Шкільна бібліотека для дітей потрібна, як повітря для живих істот. А вчитель хіба не потребує книжки?

Отже керівники школами повинні врахувати це і забезпечити по можливості відповідною в першу чергу самою необхідною літературою і посібниками. Я певна, що небагато шкіл мають бібліотеку для вчителів.

При школі необхідний мовно-літературний кабінет, який має збирати й упорядковувати

різні наочні посібники, малюнки, картини, таблиці, діяграми, схеми для конкретизації речень, понять, визначень та для розвитку мови.

До малюнків необхідно опрацювати питання, на які діти могли б відповідати при аналізі малюнка.

Через картини, портрети діти найкраще знайомляться з письменником, його творами, узнають про видатні події і визначних людей, героїв, громадських діячів, знайомляться з сучасним і з минулим нашої батьківщини.

Необхідно складати словники нових слів, а для першої кляси особливо для засвоєння нових слів ввести ілюстровані словники-малюнки, або навіть мати деякі речі: шило, сопілку, гніздо, чи іграшкові граблі та лопату, і таке інше.

Дитячі ігри, збірники загадок, пісеньок, приповідок, словники Грінченка, Голоскевича, правописні словники і словники наголосів, колекції зерна: пшениці, жита, ячменю, вівса, гречки, кукурудзи, маку, колекцію кісточок, камінців, ґрунту, а також малюнки речей, які не зустрічаються в канадійському оточенні, як, наприклад, серп, коса, тин, стерня, але вживаються або вживалися в українському житті і зустрічаються в казках та в оповіданнях.

Це, так би мовити, передумова праці і не слід ігнорувати ними, бо суха схолястична наука нецікава для дітей, а брак літератури обмежує діяльність учителів. Неохайне і брудне приміщення школи, невідповідно устатковане викли-

кає критичне порівняння з англійською школою та іґнорацію до всього українського і зневагу до самої школи.

Психологічні передумови засвоєння мови. Успіх навчання залежить від ступеня активности дітей в процесі засвоєння знань, а також від уміння вчителя викликати розумову активність учнів і керувати нею. Для цього вчитель повинен не тільки володіти глибокими знаннями свого предмету, але й знати вікові та індивідуальні особливості дітей.

В дошкільному періоді мовні знання дітей досить широкі. Дитина починає володіти мовою, переймаючи лексичний склад від дорослих і має досить великий запас слів (2 500-3 000). Це в нормальних умовах, коли в родині говорять рідною мовою.

Вивчаючи мову в школі, дитина продовжує наслідувати мову дорослих і книжку, але наслідування більш свідоме і граматично обґрунтоване. Лексичний склад зростає. Значення кожного слова розширюється.

Основою, вірніш підвалиною науки рідної школи є садочок, а коли його нема, то перша кляса. Тому праця першої кляси особливо важлива, даються бо там **перші основні** знання, прищеплюються навики праці і поведінки, тому опрацьовувати дидактичний матеріял і саму методику подачі матеріялу треба особливо дбайливо, забезпечивши по змозі всім тим, що робить урок (лекцію) цікавим і легким.

Для першої кляси найбільш потрібна наочність і конкретність у викладі, найбільше кольорових ілюстрацій та доступних змістом коротких оповідань чи казок для розвитку мови й вивчення абетки, звуків, складів, слів для читання, розповіді і письма.

Наша мова належить до фонетичних мов, що побудовані на звуковій системі. Кожний звук нашої мови має відповідний знак-букву чи літеру, а деякі звуки позначаються двома літерами, як дз або дж, йо та інші, як друковані так і писані.

Кожний звук особливо вимовляється. Звуки нашої мови, згідно їхнього звучання, розрізняються на голосні й приголосні звуки, крім того, приголосні звучать одні дзвінко, інші глухо, тобто є дзвінкі і глухі звуки. Тому треба особливо вимагати чіткости при вимові звуків.

Писемна й усна мова розвивається на основі слухових, зорових та рухових відчуттів і сприймань. Сприймання фонетичних особливостей мови залежить від фонетичного слуху людини, який здатний тонко розрізняти звук, але фонетичний слух у дітей не завжди буває достатньо розвинений, тому діти часто вимовляють невиразно і навіть неправильно: замість каша — каса, замість каже — казе, замість горох — хорог, замість українці — українчі і т. д.

На правильну вимову звуків треба **особливо** звертати увагу в добукварний період, знайомлячись з дітьми і вводячи їх у коло шкільного

життя. Треба тільки вивчати їхню вимову, і коли винекне потреба, то окремо попрацювати з дитиною.

Спершу треба з'ясувати, що таке звук взагалі, потім познайомити з різними звуками, зауваживши, що різних звуків дуже багато.

Звук — це те, що ми сприймаємо, чуємо нашими слуховими органами. Звуків багато. Вони мають найрізноманітнішу форму і відтінки. Щебетання пташок, свист вітру, вибух бомби, плескіт води, шум мотора, листя, звуки музичних інструментів, звуки пісні, розмови, і звуки нашого голосу.

Продемонструвавши різні звуки, підійти до звуків нашої мови, в яких утворюються склади, слова і цілі речення.

Праця над вимовою звуків дуже важлива і не можна допускати ні шепелявости, ні гаркавости, ні гунявости, ні неправильної вимови звуків. Кожний звук мусить звучати відповідно, чисто, чітко й ясно. Склади також правильні, як відкриті, так і закриті, бо ми як вимовляємо так і пишемо.

Для правильної вимови треба не тільки правильно вимовляти звуки, але треба розуміти і саме слово, та вірно наголошувати склади. Щоб полегшувати наголошення, щоб швидше запам'ятати наголоси, треба позначати наголошений склад косою рискою вгорі та привчати притискувати голос над наголошеним складом.

Мовознавці і методисти доводять, що над-

звичайно велике значення є свідоме сприймання і розуміння матеріялу, а не механічне заучування незрозумілих слів. Тому то і слід починати від конкретного і відомого, йти від легшого до труднішого, поступового, вводячи нові поняття, ілюструючи їх посібниками та повторюючи попередній матеріял. Повторення — мати навчання. Самодіяльність, спостережливість, а головне точність. Лекція мусить бути цікава розвивати не тільки мову, але й загальну культуру учня.

В добукварний період відбувається знайомство з учнями, виявляються їхні мовні особливості, спроможність розмовляти, відповідати, для виявлення зацікавлення і спроможностей учнів можна розказати гарно ілюстровану казочку, показати малюнки, а потім по запитаннях опитувати. Коли казка виявиться важкою для розповіді, взяти щось легше, простіше, наприклад, малюнок, де виконує просту дію одна особа. Можна показати квітку або квіти, дерева, окремі види городини, як от: моркву, томат, огірок, тощо, яблуко, сливу, щоб визначити форму, колір; то вже залежить від плянування й уміння вчителя. Поступово наближаючись до живих істот або речей, що творять звуки, переходити до знайомства зі звуками.

В залежності від того, за яким букварем провадиться праця, вибирається дидактичний матеріял.

Ми маємо найбільш підходячий буквар Діапо-

лович, складений за аналітико-синтетичним фонетичним принципом. Є в продажі буквар радянського видання, дуже добре ілюстрований і методично уложений. Я користувалася ним для приватних лекцій дуже успішно, викидаючи те, що мені було зайве, але для шкіл рекомендувати не буду. Не хочу викликати дискусій, але вчителям радила б розглянути й ознайомитись. Він коштує 50 центів.

Поступово посовуючись вперед за букварем, слід давати короткі перекази в 3-4 речення, а пізніше письмово, коли вже умітимуть написати коротке речення. Вибирати слова, вивчені, наприклад, мАма варИла кАшу. ДІти Їли кАшу. КАша дОбра, або подібне.

Усні, а пізніше письмові перекази дуже допомагають розвиткові мови та сприяють більш ґрунтовному розумінню змісту і побудови твору, розвивають логічне думання, привчають всебічно розуміти читане та виробляють у дітей навички логічно-послідовної правильної мови.

На початку навчання провідну ролю відограють слухові і зорові відчуття і сприймання, а пізніше, в міру утворення мовних навичок (у вимові і письмі), контроль здійснюється переважно руховим відчуттям (рухи руки при письмі, рух артикуляційних органів при вимові).

1) Після добукварного періоду, під час якого діти привикають відповідати повними відповідями чи поясненнями, що бачуть на малюнкові, як усвідомили, що таке звук і що називається

буквою, розуміють і знають, що таке склад слова і що таке слово, можна вживати графічний диктант. Він полягає в тому, що учитель говорить речення. Діти повторяють. Можна написати на дошці і знову діти повторяють; тоді ділять за викликом учителя на слова. Наприклад, «Миша мала». Учитель запитує, скільки слів, пропонує перше слово поділити на склади, а потім на звуки. Тоді проводиться горизонтальна лінія і ділиться спершу пополам. на два склади, потім кожен відрізок ще пополам — на звуки. Викликається учень і пропонується йому заповнити клітини відповідними буквами. Так само аналізується і друге слово, а потім синтезується. Один учень пише на дошці, а всі в своїх зошитах.

2) Пізніше з метою закріплення правопису вивчених слів, запроваджується словниковий диктант. Він помагає виробити сталі правописні навики.

I. Іскра, індик. Ігор, Іра, іграшки, Іволга, іріс;

II. Ліда, Зіна, Віра, Ніна, ліс, дім, кіт, сніг, спів;

III. Місто, вітер, сіно, літо, світло, білка, білий;

IV. Робітник, літак, порічка, прізвище, прірва;

V. Товариші, чергові, вчитель, учні, вишні, черешні.

Ці слова спочатку пояснюються, потім диктуються. Один учень пише на дошці, а всі учні в своїх зошитах; учитель, ходячи між лавками,

перевіряє і потім дається засвоїти написання і написати дома.

3) Попереджувальний диктант. Це — зорово слуховий диктант. Попередження помилок спирається на складово-звуковій аналізі слова та вказівці, як треба правильно писати слова. Проведення диктанту слідуюче: вчитель пише на дошці текст, підкреслюючи орфограми, або виділяючи їх кольоровою крейдою. Учні уважно вдивляються в буквений склад слова; учитель звертає увагу на виділені орфограми (зорове сприймання) і під керівництвом учителя роблять звукову аналізу, або граматичний; після чого написане на дошці завішується, а вчитель диктує слово чи речення, учні пишуть у зошитах. Потім текст відкривається, учні перевіряють написане, роблять виправлення, коли потрібно. В 3-4-й клясах цей диктант ускладнюється.

Крім названих вправ, можна запроваджувати творчий диктант, вільний та контрольний.

Для вправ з письма можна використати посібник-книжку проф. Чавдарова. «Українська мова» для І кляси. Там досить велика кількість різних вправ з мови, принаймні, для допомоги вчителеві.

Зрозуміло, що вправи з читання та вивчення напам'ять мають велике значення у розвиткові мови і культури учнів. Отож добре давати вивчати напам'ять маленькі пісеньки, короткі віршики, загадки, прислів'я (див. буквар).

Читання тексту мусить бути чітке, виразне з правильними наголосами, з обов'язковими павзами-зупинками на розділових знаках: комі, середникові, крапці, двокрапці, знакові запитання й оклику.

Речення, після якого стоїть крапка — спокійне, вимовляється спокійною інтонацією, в кінці голос спадає трьома ступенями. Зійшов місяць над горою.

Окличне речення — неспокійне. Вимовляється піднесено. Голос йде вгору.

Запитальне речення також неспокійне, питання надає йому різні відтінки, але вимовляється піднесено і діти мусять робити запитальну інтонацію на відповідному слові. Слово — основна мовна одиниця, що складається з одного звука чи з декількох звуків і служить назвою для окремих предметів, явищ, дій, чітко висловлює почуття людини, її ставлення до зовнішнього оточення, отже воно емоційне. Кожне слово мусить бути зрозуміле для учня і правильно, ясно, чітко вимовлятись з відповідним наголосом. Наприклад: ТарАса, а не ТарасА; свобОда, а не свободА, як це часом доводиться чути.

Речення — це поширена мовна одиниця, що складається з пов'язаних слів між собою, висловлює закінчену думку. Речення становить складну або просту єдність, організовану з слів, а іноді навіть з слова, але з закінченою інтонацією.

Вечеріло'". Сіло сонце'". Землю обняла тиха

ніч'". Отож кожне речення вимовляється так, що в кінці його робиться виразна павза і зниження голосу.

Павзою відмежовується одне речення від іншого, а також мовні такти в реченні. Кожне речення поділяється на мовні такти: це групи слів, що вимовляються на одному диханні і відокремлюються павзами. Кожний такт відповідно вимовляється залежно від змісту речення. Наприклад, Синє море **хвилЮвалось 'і кипІло** на березі моря.'"

В кожному мовному такті є центральне наголошене слово, яке називається логічним центром або логічним наголосом. Таке слово вимовляється повільніше і голосніше, або тихіше, залежно від змісту; але з притиском наголосу. Це концентрує увагу і надає певного звучання. **ХвилЮвалось** і **КИПІЛО.**

Інтонація, тобто уміння передати різні відтінки думки і почуття дуже важлива. **ХвилЮвалось** голос йде вгору, робиться притиск голосу, а на письмі ставиться стрілка вгору. Кипіло — вимовляється сильніше, також стрілка вгору. В кінці речення голос знижується і робиться довга павза.

Наша мова не має постійних наголосів, вони рухливі, тому, починаючи вивчення мови і виразного читання, краще ставити відповідні наголоси над кожним складом слова. Вивчаючи напам'ять вірші, чи речення, чи навіть читаючи по букварю, слід ставити наголоси. Це дуже до-

помагає читанню і привчає до правильного наголошення. Для ознайомлення дам кілька прикладів:

ВечОрІє і **теМнІє**, По землІ **лЯгАє** млА,'" І не **зІйде** срІбний мІсяць, **ХМАра** нЕбо затЯгла'"; **ВИШні**-черЕшні **розвивАЮться**,'" **СИнє мОре** розливАється'", Ясне **сОнЕчко усміхАється** . . . ОблІтАв журАвЕль ' сто мОрів ' сто зЕмЕль. **ОблітАв, обхОдИв ' нОгИ й крИла** натРудИв. Ми **спИтали** журавля: **ДЕ** найкраща **зЕмля?** ЖуравЕль **відпОвідає:** КрАще **ріДної НЕМАЄ!**

Я б радила давати для вивчення розмічені з наголосами вірші, з павзами та інтонацією прочитані в клясі, коли вчитель бачить, що діти зрозуміли і засвоїли, що від них вимагається. Бо коли вірші вивчають без настанови і певної підготовки, читання не відповідає мистецьким вимогам, воно монотонне, не виразне і безбарвне, бо діти часто не розуміють змісту, не розуміють почуттів, що вкладені в твір.

Тепер коротко згадаємо письмо, каліграфічні навики. Дехто з наших учителів стоять на тому, щоб учні з початку навчання друкували літери, а вже пізніше переходили до писання літер. Українські педагоги цю думку відкидають, як шкідливу, бо друкування привчає руку і пальці до одних рухів, а потім доводиться переключати техніку пальців і руки на інші вправи. Правильним і раціональним письмом вважається таке, яке зберігає ті рухи пальців і руки

і передпліччя, які вироблені довгорічною практикою кращих учителів українських шкіл.

Начертання букв просто без закрутів, з правильним нахилом, зразки якого подані в букварі. Писання елементів букв та підготовку до писання треба розпочинати чорнилом і шкільним пером і ручкою.

Велике виховне значення має прищеплення звички до чистоти й акуратности і порядку. В зошиті відображаються не тільки знання і навички учнів, а й система роботи самого вчителя. Зошит мусить бути охайним, гарно підписаним. На обкладинці ніяких малюнків і написів, крім підпису за встановленим зразком. Вирівати листи, або починати новий зошит, не закінчивши попереднього, абсолютно недопустиме. Добре мати папку, аби зошити не ламались і не бруднились. В перших двох клясах зошити підписує вчитель. При виконанні письмової роботи дата пишеться в окремому рядку так: в першій і другій клясі 12. вересня; в III-IV-V-VI — пишеться словами дванадцятого вересня, а в старших: 12. 9.

В першому півріччі діти навчаються письму паралельно з навчанням читачи. Лекції письма це не ті лекції грамоти, на яких учні розкладають слова на склади, виділяють звуки і пишуть, а потім читають написане. На навчання грамоти витрачається щодня 2 години. На першій лекції учні виділяють із слова новий звук і знайомляться з новою буквою, працюють з ро-

зрізною азбукою, читають по букварю. На другій лекції учні пишуть елементи букви, букву, слово і коротке речення. При чому, треба пильнувати, щоб учні твердо знали як вимовляється звук і як називається відповідна літера. Звук, скажемо, «К», а літера (буква) «КА», звук «М» — буква «ЕМ» і т. д.

Основним видом роботи є списування з дошки, з букваря, з прописі. З попередньою зоровою і слуховою аналізою. Після проходження кожного етапу навчання можна провадити попереджувальні зорово-слухові диктанти і контрольні. Поля потрібні для акуратного розміщення тексту на сторінках зошиту, вони орієнтують учнів на відповідну довжину рядка, дозволяють визначити абзац.

Сторінки зошита мають бути чистими від початку до кінця. Частину слова, що не поміщається, переносити цілими складами, але не ліпити вверх чи вниз. Неправильно написане слово закреслюється тонкою лінією і надписується правильно, а не береться в дужки, бо дужки є пунктуаційний знак.

Добре в клясі поставити постійну етажерку (стенд), на полицях якої стало мають бути виставлені кращі зошити. У письмових роботах учнів від 1-4-ї кляси учитель не тільки виправляє помилки, але сам закреслює неправильний напис і надписує правильно, вживаючи червоного олівця (чорнила).

Письмо чорнилом треба застосувати з першої

лекції письма, на якій провадиться ознайомлення з папером, дається вправа проведення прямих ліній по графічній сітці зошита. Навчається дітей правильно сидіти, правильно тримати олівець (ручку).

Наочність — плякати: «Правильно сиди, коли пишеш!» Є такий малюнок. Крім того, добре мати рукописні таблиці й окремі букви, або гарно написані на дошці. Писані букви порівнюються з друкованими і пояснюється, чому накреслення різне. Тоді показується елементи, з яких складається літера (показати малюнок). Правила сидіння за партою чи столом важливі, тому лавка мусить відповідати вікові учня, мати достатню ширину, височину і довжину, а також спинку, щоб учень міг спиратися верхньою частиною хребта. Столик з нахилом 12-15°. Передній край столика повинен підходити під задній край столика на 4 см.

Розміщувати парти треба так, щоб світло падало з **лівої сторони.** Під час письма учень мусить сидіти прямо, не спираючись грудьми на парту. Відстань від грудей до столика — товщина долоні. Великий нахил корпусу до парти заваджає вільному диханню, порушує правильність кровообігу, затримує розвиток грудної клітки та іноді приводить до захворювання легенів. Плечі учня повинні бути на одному рівні, бо крива посадка дає викривлення хребта. Голову нахиляти до парти не низько, на 30-35 см, щоб було вільно читати написане, бо

коли дуже низько, може розвинутись короткозорість. Руки повинні лежати на парті, а не звисати. Права рука пише, а ліва притримує зошит. Кість правої руки завжди мусить бути проти середини грудей.

Олівець тримати трьома пальцями: великим, вказівним і середнім. Всі три пальці перебувають у злегка зігнутому і спокійному стані. Щоб не втомлювались пальці, не треба сильно стискувати. Ноги мусять упиратись в підставову дошку. Не можна перевантажувати дітей письмом, бо рука лежить на мизинці і швидко втомлюється. Норми письма для першої кляси 10 хвилин в 1-й чверті і по 15 хвилин у наступних; коли доводиться більше писати, то треба робити фізичні вправи 3-5 хвилин. Коли діти тихо піднімуться, витягнути по команді руки вгору, вправо, вліво, вниз, зроблять рух пальцями і, відпочивши, знову можуть працювати.

Учителі каліграфії запевняють, що від посадки учня, від того, як лежить зошит під час письма, залежить каліграфія письма, а від як лежить зошит залежить посадка учня.

Клясики педагогіки і практика вчителів доводять, що надзвичайно велике значення має спостереження, як в навчальному процесі пізнання виучуваних явищ, так і нерозривність спостереження абстрактного мислення.

Щоб допомогти учням глибоко усвідомити поняття, речі, правила, закони необхідно все те вивчати на конкретних даних. Те, що учні

сприймають органами чуття, повинно бути всебічно зрозумілим.

Наочність у навчанні вимагається не тільки тому, що за її допомогою легше пояснити і закріпити знання в пам'яті дітей, а й тому, що знання засновані на спостереженні є найбільш глибокими, в навчанні допомагає розвивати мислення учнів, йдучи від конкретного до абстрактного не відходить від істини, а підходить до неї. Тому наочність не тільки бажана, а й конче потрібна при вивчені грамоти і письма, а також для розвитку мови.

В добукварному періоді таблиці для вправ, коли учні олівцем малюють різні геометричні фігури і лінії, пізніше каліграфічні зразки елементів букв і самих букв.

Помічається, що у деяких дітей виробляється звичка писати повільно, а в інших — надмірно швидко. Щоб привчити дітей до поступового від повільного письма до більше прискореного застосовується письмо під такт. Цей метод полегшує вчителеві проведення лекції (уроку) письма одночасно з усією клясою і виробляє в дітей однакову швидкість письма.

Ушинський писав: «такт для руки, яка пише, те саме, що такт для танцюючої ноги. Точний розмір у русі — ось уся таємниця гарного швидкого письма. Подивіться на руку доброго писаря, як вона рухається на папері. Вам спаде на думку вправна нога, що танцює на паркеті. В обох рухах основа одна та сама — такт».

Застосування ритмічного методу допомагає учням установити постійний рух пальців і має позитивне значення, хоч він відограє допоміжну ролю.

Тим хто цікавиться докладнішою методою письма я пораджу звернутися до книги Кирея «Методика викладання каліграфії».

На закінчення хочу сказати кілька слів про поведінку дітей та виховання, прищеплення певних понять у поводженні між собою і до старших людей.

Нашим обов'язком є прищеплення по можливості наших стародавніх звичаїв: побожність, пошану до храму, де вони мусять заховуватись як у святині, пошану до священиків, до батьків, до вчителів, до старших. Учень мусить бути охайний, причесаний, з почищеними черевиками, не забувати книжок, зошитів, олівців, виконувати завдання. Учень мусить бути ввічливий, привітатись, коли приходить до школи чи в будь-яке приміщення, дати дорогу старшим, услужити чимсь помогти на вулиці чи в трамваї сліпому чи немічному, уступити місце старшій людині або малій дитині. Треба з першої кляси прищеплювати гуманні поняття, а також любити працю, бути корисним в домашнім житті: класти все на місці, не смітити, не псувати речей, як шкільних так і чужих, помагати мамі. Не вживати брутальних поганих слів, які так прилипають до їхніх язиків. Нагадувати, що не все гарне те, що роблять канадійські діти і що не-

погані наші, українські, традиції, що збереглись і передавались від роду в рід на протязі довгих віків. Слід ввести на певну частину лекції (урока) читання або розповідання відповідного короткого оповідання, або події з життя дитини, коли вона чимось добрим відзначилась, щось добре зробила.

Треба ще згадати за англомовних чи напівангломовних дітей. У таких клясах деякі вчителі для пояснень уживають англійщини. Це є велика помилка.

Всі інституції навчання мов у Европі й Америці користуються виключно тією мовою, яку вивчають. У середніх і високих школах лектори мов уживають на лекціях лише мови, якій навчають.

Отже і в українських школах слід лекції провадити лише українською мовою. В українських клясах в інтересах учнів мусить використовуватись лише українська мова, бо лише у цей спосіб можуть бути осяги.

PLEASE DO NOT
CARDS OR SLIPS FRO

UNIVERSITY OF TOR

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 02 15 08 001 4